

kitöltése zsíros, hamus, szürke rétegekből állt, amelyeket sárga agyagos sávok választottak el. A kitöltésből, a hamus-zsíros rétegből is földmintát vettünk. A nagy hulladékgyűjtő gazdag kerámiaanyagon kívül őrlőköveket, kőeszközöket, több csiszolt kőbaltát, orsógombokat és karikákat is tartalmazott. Szórványosan, leginkább a DK-felé eső részen, vonaldíszes cserepek is előkerültek.

A gödör Ny felé folytatódik és az őstulok szarvpár alatt sem értünk le teljesen az aljára. A kibontott felületre műanyag fóliát terítettünk, majd betemettük.

A 2. és 3. szelvény gödre szintén gazdag és főként lengyeli kultúrához tartozó leletanyagot tartalmaz. Előzetes megfigyeléseink szerint valószínűleg a kultúra II. fázisához tartozó leletek kerültek elő. Viszonylag sok a festék és a festett cserép, vörös- fehér festéssel.

Mind a két gödörkomplexum tovább folytatódik, ezért a feltárás folytatását feltétlenül indokoltnak látjuk. A dózerrel megkutatott felületen csak szórványos leletanyag került elő – többek közt egy nagyon szép csiszolt véső-penge. A telep tehát errefelé is folytatódik. Munkatárs: Regénye Judit.

T. BÍRÓ KATALIN

202. Kurd határa

(Tolna megye) Ø

A településen 1999. december 8-án végeztünk légi feldebrítést, 2000. március 9-én pedig terepbejárást. Sem a Kurd és Csibrák közötti, a vasút és az országút által határolt háromszög alakú szántásban, sem a Kurdról Döbröközre vezető úttól D-re, a kurdi Állami Gazdasággal szemben a szántásban nem találtunk leleteket, bár légi fotón foltok látszódtak.

BERTÓK GÁBOR

203. Kurtyán, Pálos kolostor- és templomrom

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk

A Perényi Imre által 1408-ban alapított, Újháznak nevezett kurtyáni (időnként tévesen nyárádinak mondott) és a 16. század közepén romba dőlt pálos kolostor- és templomrom területén Czeglédy Ilona 1969-ben már végzett régészeti kutatást. Az azóta már teljesen elvadult romterület helyreállítását a helyi önkormányzat tűzte ki célul. Ennek elősegítése céljából 2000-ben megkezdtük a templom belsejének és környezetének megtisztítását a legutóbbi ásatás óta összegyűlt törmeléktől és bozótól. A munka a templom szentélyének belső terére és közvetlen külső környezetére korlátozódott.

Mivel csupán az 1969 óta keletkezett törmelékét távolítottuk el, leletanyag – leszámítva az 1969-es ásatás során már megtalált, azonban onnan el nem szállított faragott köveket – nem került elő. A pusztulást megelőző utolsó járósíntet nem vágtuk át.

Új információt mindössze az jelentett, hogy a szentély K-i felében azonosítottunk egy súlyosan csonkult fennmaradt oltáralapot, valamint a kolostorépület

K-i külső falának D-i végén, „in situ” állapotban előkerült a szentélytől É-ra húzódó folyosó K-i végfalában már korábban megtalált lavabo kő kifolyója.

SIMON ZOLTÁN

204. Lábatlan, Református templom

(Komárom-Esztergom megye) Kö

2000 júniusában a református templom homlokzatának felújítása kapcsán külső falkutatást, valamint az É-i oldalon szondázó régészeti feltárást végeztünk. A falkutatás során tett megfigyeléseink kiegészítették Horváth István 1969-es kutatásának eredményeit (MRT 5. k. 10/1).

Az elsőként 1400-ban említett lábatlani templom gótikus nyílásrendszeréből kibontásra kerültek a korábbról is ismert, körtetagos profilizású, fejezet nélküli, enyhe rézsúvel megállított lábazatú D-i kapu, valamint az egykori középkori ablakrendszer elfalazott maradványai. A hajón egyszerű, rézsús kőkeretes ablakok, a szentélyen mérműves tagolású 15. század végi-16. század eleji csúcsíves ablakok helyezkedtek el. Ez utóbbihoz tartozó mérműtöredékek egyes darabjai ma is megtalálhatók a parókián. Ezt a nyílásrendszert az 1894-es átalakítás során neogótikus ablakokkal roncsolták. Az elbontott középkori ablakkeretek számos darabját a D-i kapu befalazásában találtuk meg, azaz a D-i kaput csak ekkor szüntették meg. A D-i kapu profilizásának többszöri átmeszelését figyeltük meg, mely a kapu hosszú ideig tartó – még a református korban is feltételezhető – használatát bizonyítja. A kapu középkori küszökvét már nem találtuk meg, annak téglával kipótoltt helyét feltártuk. A mai templom korát a D-i kapu határozza meg, mely a 14. század végére-15. század elejére tehető.

Az É-i oldalon újra előkerült a szentélyből nyíló egykori sekrestyeajtó. A sekrestye dongaboltozatos lefedésű volt; ennek lefaragott vállát szintén megfigyelhettük az É-i szentélyfalán. Az É-i hajófalán – eddig ismeretlen okból – az újkorban jelentős átfalazást hajtottak végre, mely a középkori fal elvékonyításával járt együtt. A barokk korban építették a Ny-i tornyot, melyhez É-ról toldalék épületrészt ragasztottak a 19. század végén.

A templomtól É-ra végzett szondázó ásatásunk során a templom korábbi periódusai kerültek felszínre. A templomhajótól É-ra 60 cm-re a hajófallal párhuzamosan futó, 5 m hosszú falalapot találtunk, mely mindkét végén D-i irányba befordult. Ez egy közelebről meg nem határozható alaprajzú – minden bizonnyal a templom legkorábbi korszakához tartozó – falrészlet, melynek összefüggéseit csak egy esetleges belső ásatás során lehet tisztázni.

Ezt a korai, talán Árpád-kori épületet K-i irányban meghosszabbították. Az előbb említett K-Ny-i irányú fal vonalában egy 3,7 m hosszú, utólag hozzátoldott kőfalat találtunk, mely K-i sarkán D-i irányban szintén befordul. Feltételezésünk szerint ez a későbbi templom hajójának ÉK-i falsarka. Ezt É-i irányban támpillérral erősítették meg, melynek alapozását szintén megtalál-

tuk. Ennek a periódusnak a szentélye valószínűleg a mai szentély alatt található, ehhez csatlakozott egy sekrestye, mely 5,1 m belső hosszúságú volt és a mai szentélytől É-ra került elő, a későbbi sekrestye helyén. Amikor a mai templomot megépítették a fent említett összes falat elbontották és egy új sekrestyét építettek, melynek belső alapterülete 5,1×2,9 m volt. Az É-i szentélyfalán megfigyelt jelenségek, már ehhez az új sekrestyéhez tartoznak.

Az ásatás során olyan lelet nem került elő, mely a korábbi templomperiódusok pontosabb kormeghatározását lehetővé tenné, leszámítva az omladékból előkerült egyszer hornyolt bordatöredékeket, egy 15. század végi ablakosztót és egy késő gótikus szentségtartófülke kerettöredékét. A korábbi templomperiódusok keltezéséhez a templombelsőben végzett régészeti kutatás lenne szükséges, hiszen ennek során pontos képet nyerhetnénk a korábbi épületek alaprajzáról.

Építész: Nagy András.

FÜLÖP ANDRÁS – KOPPÁNY ANDRÁS

205. Lébény, Magaspart

(Győr-Moson-Sopron megye) B

2000. szeptember 22-én terepbejárást végeztünk a régén ismert lelőhelyen. Az enyhe domboldalon kevesebb, a tetején sok bronzkori cserepet találtunk, amit átadtunk a Hansági Múzeumnak. A lelőhely nem veszélyeztetett.

Munkatárs: Takács Károly.

FIGLER ANDRÁS

206. Lengyeltóti, Római katolikus templom

(Somogy megye) Kk?

2000. május 3-án leletbejelentés érkezett a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságára, hogy Lengyeltótiiban, a Templom-hegyen embercsontvázak kerültek elő földmunkálatok során.

Az érintett lelőhely a római katolikus templom előtti, attól É-re levő tér, ahol díszburkolatot akar építtetni az önkormányzat. Alatta pedig csatornahálózat biztosítaná a vízvezetést. A földmunkák során az egyik vízgyűjtő gödörben egy Ny-K-i tájolású embercsontváz koponyája és egy koporsókapocs került elő. A csatornahálózat maximum 30 cm, a két vízgyűjtő medence 50 cm mélységű lesz. A polgármester szerint a területen az OMvH már folytatott feltárásokat, és a felső csontvázakat ők „bolygatták meg”. Megmutatta a műemlék templomot és a körülötte levő vízgyűjtő rendszert, ahonnan elmondása szerint korábban is kerültek elő sírok.

Kibontottuk a templom előtti vízgyűjtőgödörben előkerült csontvázat, és folyamatosan haladtunk K-felé, a leendő csatorna irányának megfelelően. K-i végénél újabb csontváz került elő. Ezt is kibontottuk. Feje körül számos bronztű került elő, a sírok 40–45 cm mélységben kerültek napvilágra.

Közben megvizsgáltuk a másik vízgyűjtő gödröt, ami az előbbitől kb. 7–8 m-re É-ra helyezkedett el. Ebben csak korábban bolygatott csontokat találtunk. Itt 50 cm mélységig ástunk le, de még nem értük el a bolygatatlan altalajt. A terület egyébként 40–50 cm mélységig átforogtatott, bolygatott, feltöltött, törmelékkel teli. A gödrök ásása folyamán bolygatott embercsontok kerültek elő. Vagyis az ép csontvázak 40–50 cm mélység után jelentkezhetnek.

A sírok késő középkoriak vagy újkoriak.

GALLINA ZSOLT

207. Lesencefalú, Római katolikus templom

(Veszprém megye) Á

A falkutatást a templomnak azon részein kezdtük el, ahol Marton Ferenc statikus szerint a falakat fűzővasakkal kell megerősíteni, illetve ahol a vakolat ettől függetlenül is rossz állagú. A templom déli oldalán a lábazat vakolata szinte végig fel volt táskásodva, így a kutatás első lépéseként ezt a részt tártuk fel. A lábazat vakolatának eltávolítása után egy feltáruuló falelválásból megállapítottuk, hogy a hajó keleti és nyugati része nem egy időben, nem egy anyagból készült. A sekrestye DK-i és DNy-i szegletében folytatott kutatásból bebizonyosodott, hogy a sekrestye, a hajó keleti része és a szentély egy időben készült, egyetlen építési periódust képvisel. A sekrestyének korábban nem félnyereg teteje volt, hanem feltehetően a templomhajó tetejére merőleges nyeregtető.

Kétségtelenné vált, hogy a templomon legalább két építési periódus határozható meg; egyértelművé vált számunkra, hogy a templom Ny-i része épült korábban. Ezért a kutatást kiterjesztettük a déli fal felső részére is, ahol egy kőkeretes ablakot találtunk részben eredeti állapotában.

Statikai és építészettörténeti szempontból is lényeges volt a Ny-i homlokzat és a torony kutatása. A torony déli földszinti része teljesen kötésben a fallal, egy periódust képvisel. A toronylábazat és a felmenő fal között sem kőanyagban, sem habarcsban nincs számottevő eltérés, nem figyelhető meg falelválás. A falkutatás során minden kétséget kizáróan bebizonyosodott, hogy a torony nyugati homlokzatán lévő ajtónyílás eredetileg is ilyen széles volt.

A hajó északnyugati falán húzódó repedésnek építészeti, építészettörténeti okát nem találtuk a kutatás során. A kőanyag, a habarcs és a falazási technika is teljesen egységes szerkezetű.

A templom eredetileg is egyhajós volt, nyugati homlokzatához torony csatlakozott. Hajójának hossza 10,5, szélessége 8,1 m volt. A hajó déli oldalának nyugati végén volt a bejárata. A bejárattól keletre két vagy három, magasan elhelyezett keskeny félkörzáródású ablak világította meg belsejét. Eredeti szentélyzáródását nem ismerjük, csak a templom belsejében végzett ásatással lehetne meghatározni.

GERE LÁSZLÓ